

Foto's Fam. Aarts, Alloyshoeve

Foto Fam. Aarts, Alloyshoeve

Foto D. Paalman

Foto Fam. Aarts, Alloyshoeve

Jonge traditie langs de dijken

Deborah Paalman

Voorjaar! Jong leven! Dat betekent lammetjes in de wei en donzige gele kuikentjes in de kippenren. Wie de fiets pakt en langs onze waterkerende dijken rijdt, komt ter hoogte van de Oost- en Zuidhaven tientallen schapen tegen die het snel groeiende voorjaarsgras kort houden. De lammetjes doen aan kortebaanraces of polsstokhoogspringen zonder stok, en klimmen daarna bovenop hun moeder om uit te rusten. En komt er een lammetje als enige hard naar het hek gerend, als je van je fiets bent gestapt om het spektakel te bekijken? Grote kans dat het een 'pap-lam' is, volledig op mensen gericht, omdat de boer het te drinken geeft bij gebrek aan een schapenmoeder.

Schaapskudde in de Merwelanden. Foto S. vd Merwe

Ook in de Merwelanden zijn volop lammetjes te bewonderen in de Hel- en Zuilespolder. Daar loopt vanaf het voorjaar dagelijks een schaapherder met zijn kudde om het gras op de dijken kort te houden in opdracht van het Natuur- & Recreatiechap De Hollandse Biesbosch. Het gebied is vrij toegankelijk voor wandelaars en fietsers en je kunt altijd komen kijken bij de kudde. Kinderen kunnen zelfs een lam adopteren en bezoeken op de jaarlijkse lammetjesdag in het voorjaar. Dan wordt er beschuit met muisjes gegeten tussen de schapen.

Schapen in de late middeleeuwen

Maar hoe ging het vroeger met de schapen? Waren er toen ook al schaapherders op het eiland van Dordrecht? In ons gebied werden zeker al in de late middeleeuwen schapen gehouden en waarschijnlijk ook al veel eerder. Bij archeologisch onderzoek in Dordrecht worden vaak botjes van schapen gevonden: ze waren het meest gegeten dier na het rund en het varken. En ook een lammetje stond best eens op het menu, getuige de soms nog kleine botjes in een beerput...

Hoe de schapen precies werden gehouden, weten we niet uit archeologisch onderzoek. Misschien waren er herders in de Grootte Waard die hun kuddes lieten grazen op bepaalde plaatsen, net als onze huidige Dordtse herder in de Hel- en Zuilespolder en zijn collega's in de Alblasserwaard. Daar is van tijd tot tijd een schaapskudde te vinden op de stadswallen van Nieuwpoort en daar worden de ecologische verbindingzone 'Smoutjesvliet' en diverse aangrenzende kades en tiendwegen begraasd met schapen. In de archieven zijn vanaf de 18e eeuw wel wat gegevens te vinden over het houden van schapen, maar het betreft voornamelijk belastingvoorschriften en andere bepalingen waaraan moest worden voldaan als je vee bezat. Ook werden in een proclamatie uit 1731 nieuwe maatregelen aangekondigd waaraan hondenbezitters moesten voldoen, nadat blijkbaar weer eens te vaak, loslopende honden schapen en lammeren hadden aangevallen. De maatregel bestond eruit (binnen 48 uur na bekendmaking) de hond weg te doen, de poot af te houwen of een

Schapen op de Wielrechtse Zeedijk bij het 's Gravendaalse veer. Foto collectie Natuur- en Vogelwacht Dordrecht

Schapenhouder met zijn kudde in 1958. Foto collectie Natuur- en Vogelwacht Dordrecht

eiken blok aan te binden, waarbij de maat van de hond bepalend was voor de (vastgestelde) grootte van het houtblok. Hieruit zou je misschien kunnen concluderen dat de schapen in die tijd (zonder herder?) op onbewaakt terrein liepen. Ook is een enkele 19e eeuwse foto van een schaapskudde bewaard gebleven.

Wegbermen begrazen

Op de kleigrond in onze contreien werd vroeger echter niet zo heel veel met schapen gewerkt, maar meer met rundvee (koe-herders). De primaire dijken werden wel met schapen begraasd. Niet zozeer met mobiele kuddes, maar door dieren van schapenhouders, zoals dat ook nu nog gebeurt. Gras groeit op vruchtbare klei erg hard. Daardoor levert het bijna het hele groeiseizoen voldoende voedsel op, zodat een kudde schapen niet voortdurend hoeft te worden verplaatst. Nomadische herders waren vooral aanwezig op schrale zandgronden en heidevelden, waar steeds verder getrokken moest worden om nog iets eetbaars voor de schapen te vinden. Op Dordts grondgebied was dus het omgekeerde van

toepassing: daar werd alleen periodiek en op bepaalde plaatsen begraasd om het teveel aan gras op te laten eten door de schapen. Het ging dus meer om land(schapen)beheer dan om het voeren van de schapen zelf. De meeste schapen werden echter eenvoudigweg achter een afrastering gezet of op een omgepeld terrein. De boeren moesten de kuddes natuurlijk wel regelmatig controleren en zeker tegen de tijd dat de ooiën op stal kwamen om te lammeren, kreeg de boer weinig slaap. In het kader van onderhoud werd van tijd tot tijd een herder uit 's Gravendeel gevraagd de wegbermen in Dordt te begrazen met zijn kudde. Hij kwam dan

Veer aan de Kop van 't Land met (mogelijk) de schaapskudde uit de Hoekse Waard, ca. 1940. Foto collectie Natuur- en Vogelwacht Dordrecht

met de pont over varen. Kennelijk ging deze herder de hele streek door en waren zijn schapen 'vast op de been'. Ook kwam in vroeger tijden boer Vervelde uit Willemsdorp regelmatig met zijn schapen naar het tegenwoordige Zeehaventerrein om daar de oprukkende ruigte te lijf te gaan. Geen echte herder dus, maar een boer die soms een herderstaak had.

Dordtse schaapskooi nu

Bijzonder is dat, hoewel ons gebied dus al eeuwenlang schapen kent, het erop lijkt dat de huidige Dordtse schaapskooi met herder in een dergelijke vorm – specifiek herder, geen boer met een bijtaak – niet de voortzetting van een oud gebruik is, maar de start van een nieuwe traditie. Het doel is hetzelfde als toen: niet in de eerste plaats

Foto Fam. Aarts, Alloyshoeve

zoeken naar voedsel voor de schapen, maar (dijk)onderhoud. In de Hel- en Zuilespolder zijn grote stukken dijk toegankelijk gemaakt voor wandelaars en fietsers door de afrasteringen weg te halen. Daardoor wordt het noodzakelijk dat een herder de schapen in de gaten houdt en ze met behulp van honden georganiseerd verplaatst. Een nieuwe manier van natuur- en groenbeheer en een stuk milieuvriendelijker dan een gemotoriseerde grasmaaier. En zeker in deze tijd van het jaar is zo'n kudde met jonge lammetjes een lust voor het oog.